

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 17ης Σεπτεμβρίου 2014*

«Προδικαστική παραπομπή — Ανταγωνισμός — Κρατικές ενισχύσεις — Άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ — Έννοια της “ενισχύσεως” — Εγγυήσεις παρασχεθείσες από δημόσια επιχείρηση σε τράπεζα με σκοπό τη χορήγηση πιστώσεων σε τρίτους δανειολήπτες — Εγγυήσεις παρασχεθείσες σκοπίμως από τον διευθυντή της εν λόγω δημόσιας επιχείρησης κατά παράβαση των καταστατικών διατάξεων αυτής — Τεκμήριο αντιθέσεως του δημόσιου φορέα στον οποίο ανήκει η ως άνω επιχείρηση — Καταλογισμός των εγγυήσεων στο Δημόσιο»

Στην υπόθεση C-242/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο πλαίσιο του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες) με απόφαση της 26ης Απριλίου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Απριλίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Commerz Nederland NV

κατά

Havenbedrijf Rotterdam NV,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Silva de Lapuerta, πρόεδρο τμήματος, J. L. da Cruz Vilaça, Γ. Αρέστη, J.-C. Bonichot και A. Arabadjiev (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: M. Aleksejev, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ’ ακροατηρίου συζητήσεως της 13ης Μαρτίου 2014,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Commerz Nederland NV, εκπροσωπούμενη από τον R. Wesseling, advocaat,
- η Havenbedrijf Rotterdam NV, εκπροσωπούμενη από τους E. Pijnacker Hordijk και A. Kleinhout, advocaten,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Noort και M. Bulterman,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους P.-J. Loewenthal και S. Noë,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 8ης Μαΐου 2014,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Commerz Nederland NV (στο εξής: Commerz Nederland) και της Havenbedrijf Rotterdam NV (στο εξής: Havenbedrijf Rotterdam), λιμενικής επιχειρήσεως ανήκουσας εξ ολοκλήρου στον Δήμο του Ρότερνταμ (Κάτω Χώρες), σχετικά, μεταξύ άλλων, με την εγκυρότητα των εγγυήσεων που παρασχέθηκαν εξ ονόματος της Havenbedrijf Rotterdam και κατά παράβαση των καταστατικών διατάξεων της εταιρίας αυτής, από τον μοναδικό διαχειριστή της, υπέρ της Commerz Nederland, προκειμένου η τελευταία να θέσει πιστωτικά κονδύλια στη διάθεση τρίτων δανειοληπτών.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 3 Με σύμβαση της 5ης Νοεμβρίου 2003, η Commerz Nederland έθεσε στη διάθεση της RDM Vehicles BV (στο εξής: RDM Vehicles) πίστωση ύψους 25 εκατομμυρίων ευρώ με σκοπό τη χρηματοδότηση της κατασκευής τεθωρακισμένου οχήματος. Την ίδια ημέρα, ο διευθυντής της Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam (στο εξής: GHR), λιμενικής επιχειρήσεως που αποτελεί υπηρεσία του Δήμου του Ρότερνταμ, παρέσχε εγγύηση βάσει της οποίας η GHR εγγυάτο έναντι της Commerz Nederland υπέρ της RDM Vehicles για τις υποχρεώσεις που η τελευταία υπείχε βάσει της πιστώσεως που της είχε χορηγηθεί.
- 4 Την 1η Ιανουαρίου 2004, η λιμενική επιχείρηση ενσωματώθηκε στη Havenbedrijf Rotterdam, της οποίας ο Δήμος του Ρότερνταμ ήταν, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης, ο μοναδικός μέτοχος.
- 5 Στις 4 Ιουνίου 2004, ο τέως διευθυντής της GHR και μοναδικός διαχειριστής της Havenbedrijf Rotterdam παρέσχε, εξ ονόματός της, εγγύηση έναντι της Commerz Nederland, σχετικά με την πίστωση που είχε χορηγηθεί στην RDM Vehicles. Σε αντάλλαγμα της εν λόγω παροχής εγγυήσεως, η Commerz Nederland παραιτήθηκε των δικαιωμάτων της από την εγγύηση που είχε παρασχεθεί από την GHR.
- 6 Η Commerz Nederland έλαβε, στις 10 Νοεμβρίου 2003 και 4 Ιουνίου 2004, «νομικές γνωμοδοτήσεις» από δικηγορικό γραφείο, κατά τις οποίες οι εγγυήσεις που είχαν παρασχεθεί εξ ονόματος της GHR και της Havenbedrijf Rotterdam, στο πλαίσιο της πιστώσεως που είχε χορηγηθεί στην RDM Vehicles, αποτελούσαν «έγκυρες, δεσμευτικές και εκτελεστές υποχρεώσεις» του εγγυητή.
- 7 Με συμβάσεις της 27ης Φεβρουαρίου 2004, η Commerz Nederland διέθεσε στην RDM Finance I BV (στο εξής: RDM Finance I) και στην RDM Finance II BV (στο εξής: RDM Finance II) πιστωτικά κονδύλια ύψους αντιστοίχως 7,2 εκατομμυρίων ευρώ και 6,4 εκατομμυρίων ευρώ, με σκοπό τη χρηματοδότηση παραγγελιών στρατιωτικού υλικού προς την RDM Technology BV.
- 8 Στις 2 Μαρτίου 2004, ο διαχειριστής της Havenbedrijf Rotterdam παρέσχε εγγυήσεις με τις οποίες η εν λόγω εταιρία καθίστατο εγγυήτρια, έναντι της Commerz Nederland, για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων της RDM Finance I και της RDM Finance II, οι οποίες απέρρεαν από τις πιστώσεις που είχαν χορηγηθεί στις δύο αυτές εταιρίες.

- 9 Στις 3 Μαρτίου 2004, το προαναφερθέν στη σκέψη 6 δικηγορικό γραφείο υπέβαλε στην Commerz Nederland «νομική γνωμοδότηση» παρόμοια με τις προαναφερθείσες στη σκέψη 6 της παρούσας αποφάσεως.
- 10 Με επιστολές της 29ης Απριλίου 2004, η Commerz Nederland διέκοψε τις πιστώσεις που είχαν χορηγηθεί στην RDM Finance I και την RDM Finance II και απαίτησε την επιστροφή των υπολοίπων. Δεδομένου ότι δεν ακολούθησε καταβολή, η Commerz Nederland κάλεσε τη Havenbedrijf Rotterdam να της καταβάλει, βάσει των εγγυήσεων που είχαν παρασχεθεί, ποσά ανερχόμενα, αντιστοίχως, σε 4 869,00 ευρώ και 14 538,24 ευρώ, προσαυξημένα κατά το ποσό των παρεπομένων απαιτήσεων. Η Havenbedrijf Rotterdam δεν ικανοποίησε το εν λόγω αίτημα.
- 11 Με επιστολή της 20ής Αυγούστου 2004, η Commerz Nederland διέκοψε την πίστωση που είχε χορηγηθεί στην RDM Vehicles και απαίτησε την καταβολή του υπολοίπου. Δεδομένου ότι δεν ακολούθησε καταβολή, η Commerz Nederland απαίτησε από τη Havenbedrijf Rotterdam να της καταβάλει, βάσει της παρασχεθείσας εγγυήσεως, το ποσό των 19 843 541,80 ευρώ, προσαυξημένο κατά το ποσόν των παρεπόμενων απαιτήσεων. Η Havenbedrijf Rotterdam δεν ικανοποίησε ούτε αυτό το αίτημα.
- 12 Στις 20 Δεκεμβρίου 2004, η Commerz Nederland άσκησε αγωγή κατά της Havenbedrijf Rotterdam ενώπιον του Rechtbank Rotterdam, με την οποία ζητούσε την καταβολή του οφειλόμενου ποσού βάσει της παρασχεθείσας εγγυήσεως από τη Havenbedrijf Rotterdam με σκοπό τη χορήγηση πιστώσεως στην RDM Vehicles. Με απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2007, το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε την ως άνω αγωγή, κρίνοντας ότι η εγγύηση αυτή συνιστούσε μέτρο ενισχύσεως, υπό την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, το οποίο θα έπρεπε να είχε κοινοποιηθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, και ότι, κατά συνέπεια, η εγγύηση αυτή ήταν άκυρη βάσει του άρθρου 3:40, παράγραφος 2, του ολλανδικού αστικού κώδικα.
- 13 Η Commerz Nederland άσκησε έφεση κατ' αυτής της αποφάσεως ενώπιον του Gerechtshof's-Gravenhage και ζήτησε, συμπληρωματικώς, να υποχρεωθεί η Havenbedrijf Rotterdam να της καταβάλει τα οφειλόμενα ποσά βάσει των εγγυήσεων που παρασχέθηκαν από αυτήν με σκοπό τη χορήγηση πιστώσεων στην RDM Finance I και την RDM Finance II. Με απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2011, το ως άνω δικαστήριο επικύρωσε την απόφαση του Rechtbank Rotterdam και απέρριψε τα αιτήματα της Commerz Nederland, όπως αυτά είχαν τροποποιηθεί κατά την έφεση.
- 14 Μεταξύ άλλων, το Gerechtshof's-Gravenhage έκρινε ότι ο έλεγχος των πραγματικών περιστατικών υπό το πρίσμα των κριτηρίων της αποφάσεως Γαλλία κατά Επιτροπής (C-482/99, EU:C:2002:294) οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι η παροχή εγγυήσεων στην υπόθεση της κύριας δίκης έπρεπε να καταλογισθεί στις ολλανδικές δημόσιες αρχές.
- 15 Συναφώς, το Gerechtshof's-Gravenhage στήριξε την κρίση του στο ότι ο Δήμος του Ρότερνταμ κατείχε το σύνολο των μετοχών της Havenbedrijf Rotterdam, ότι τα μέλη της διοικήσεως και του εποπτικού συμβουλίου της εταιρίας αυτής διορίζονται από τη γενική συνέλευση των μετόχων και, άρα, από τον δήμο αυτόν, ότι ο αρμόδιος για τον λιμένα δημοτικός σύμβουλος προεδρεύει του εποπτικού συμβουλίου, ότι το καταστατικό της Havenbedrijf Rotterdam θέτει ως προϋπόθεση την άδεια του εποπτικού συμβουλίου για την παροχή εγγυήσεων όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης και ότι ο σκοπός της Havenbedrijf Rotterdam δυνάμει του καταστατικού της ουδόλως είναι συγκρίσιμος προς αυτόν μιας απλής εμπορικής επιχειρήσεως, λαμβανομένης υπόψη της πρωταρχικής σημασίας που προσδίδεται στο γενικό συμφέρον.
- 16 Βάσει των ανωτέρω στοιχείων, το ως άνω δευτεροβάθμιο δικαστήριο κατέληξε ότι ο Δήμος του Ρότερνταμ ασκεί, στην πράξη, ισχυρή επιρροή στη Havenbedrijf Rotterdam και ότι, ως εκ τούτου, το πλαίσιο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης είναι διαφορετικό από εκείνο βάσει του οποίου εκδόθηκε η απόφαση επί της υποθέσεως Γαλλία κατά Επιτροπής (EU:C:2002:294).

Το συμπέρασμα αυτό δεν μεταβάλλεται από το γεγονός ότι ο διαχειριστής της Havenbedrijf Rotterdam ενήργησε αυθαιρέτως, αποκρύπτοντας σκοπίμως τις παρασχεθείσες εγγυήσεις και παραλείποντας να ζητήσει την έγκριση του εποπτικού συμβουλίου της ως άνω επιχειρήσεως.

- 17 Εξάλλου, το Gerechtshof's-Gravenhage απέρριψε το επιχείρημα της Commerz Nederland κατά το οποίο οι επίμαχες εγγυήσεις δεν προσπορίζουν πλεονέκτημα ούτε στην RDM Vehicles ούτε στην RDM Finance I ούτε στην RDM Finance II, καθόσον αυτές είχαν παρασχεθεί δυνάμει συμβάσεως μεταξύ της RDM Holding NV και της GHR της 28ης Δεκεμβρίου 2002, με την οποία η RDM Holding NV δεσμεύθηκε να μην παράσχει στην Ταϊβάν τεχνογνωσία σχετικά με υποβρύχια, με αντάλλαγμα την παροχή, από την GHR, εγγυήσεων στους πιστωτές των εταιριών του ομίλου RDM, για ποσόν τουλάχιστον 100 εκατ. ευρώ (στο εξής: σύμβαση περί υποβρυχίων). Συγκεκριμένα, η προγενέστερη αυτή δέσμευση δεν ήρε τον χαρακτήρα των ως άνω εγγυήσεων ως «πλεονεκτήματος», υπό την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.
- 18 Η Commerz Nederland ζητεί από το αιτούν δικαστήριο την αναίρεση της αποφάσεως του Gerechtshof's-Gravenhage. Μεταξύ άλλων, υποστηρίζει ότι οι περιστάσεις που ελήφθησαν υπόψη από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν μπορούν να τεκμηριώσουν το συμπέρασμα κατά το οποίο ο Δήμος του Ρότερνταμ ενεπλάκη στην παροχή των επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης εγγυήσεων. Επίσης, η Commerz Nederland υπενθυμίζει ότι, εάν είχε ενημερωθεί σχετικώς, ο Δήμος του Ρότερνταμ δεν θα είχε αποδεχθεί τις εγγυήσεις, ότι ο εμπλεκόμενος διαχειριστής χρειάστηκε να παραιτηθεί από τα καθήκοντα που ασκούσε στο πλαίσιο της Havenbedrijf Rotterdam και ότι καταδικάστηκε από ποινικό δικαστήριο λόγω των ενεργειών του στην υπόθεση αυτή. Τέλος, η Commerz Nederland αμφισβητεί την κρίση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου όσον αφορά τις συνέπειες της συμβάσεως περί υποβρυχίων επί του χαρακτηρισμού των επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης εγγυήσεων ως «πλεονεκτήματος».
- 19 Συναφώς, το Hoge Raad der Nederlanden εκτιμά ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο ορθώς έκρινε ότι η παροχή εγγυήσεως συνιστά αυτοτελή νομική πράξη, ακόμα κι αν τούτο γίνεται προς εκπλήρωση συμβατικής υποχρεώσεως. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο δεδομένου ότι η σύμβαση περί υποβρυχίων δεν προσδιορίζει ούτε τις εταιρίες χάριν των οποίων θα παρείχοντο οι εγγυήσεις ούτε τα προς κάλυψη ποσά.
- 20 Όσον αφορά τον καταλογισμό των εγγυήσεων αυτών στο Δημόσιο, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η απόφαση Γαλλία κατά Επιτροπής (EU:C:2002:294) έχει την έννοια ότι ο καταλογισμός αυτός συναρτάται προς το εάν είναι δυνατόν να συναχθεί από ένα σύνολο στοιχείων ότι οι δημόσιες αρχές πρέπει να κριθούν ως εμπλεκόμενες στη λήψη των οικείων μέτρων, δεδομένου ότι η εμπλοκή αυτή πρέπει να είναι πραγματική και να προκύπτει από τις περιστάσεις. Στην προκειμένη περίπτωση, η ερμηνεία αυτή θα κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η παροχή των ως άνω εγγυήσεων δεν μπορεί να καταλογισθεί στον Δήμο του Ρότερνταμ.
- 21 Εντούτοις, η απόφαση Γαλλία κατά Επιτροπής (EU:C:2002:294) θα μπορούσε επίσης να έχει την έννοια ότι εξαρκεί, για τη διαπίστωση της εμπλοκής των δημόσιων αρχών στη λήψη του επίμαχου μέτρου, να μπορεί να συναχθεί από ένα σύνολο στοιχείων ότι οι αρχές αυτές καθορίζουν, κατά κανόνα, τη διαδικασία λήψεως αποφάσεως η οποία ακολουθείται στο πλαίσιο της δημόσιας επιχειρήσεως όταν πρόκειται να αποφασισθεί η λήψη μέτρων όπως τα επίμαχα στην υπόθεση της κύριας δίκης ή ασκούν όντως ισχυρή και βαρύνουσα επιρροή στη διαδικασία αυτή. Το γεγονός ότι, στην προκειμένη περίπτωση, το επίμαχο μέτρο δεν γνωστοποιήθηκε στις ως άνω αρχές από τον διαχειριστή της δημοσίας επιχειρήσεως και ότι το καταστατικό παραβιάστηκε σκοπίμως, με αποτέλεσμα οι εγγυήσεις να παρασχεθούν αντιθέτως προς τη βούληση των εποπτικών οργάνων καθώς και του Δήμου του Ρότερνταμ και του Δημοσίου, δεν συνιστούν, συνεπώς, οπωσδήποτε, εμπόδιο στον καταλογισμό των ως άνω μέτρων στις δημόσιες αρχές.

22 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Hoge Raad der Nederlanden αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Ο καταλογισμός στις δημόσιες αρχές —ο οποίος απαιτείται για να χαρακτηριστεί ένα μέτρο ως κρατική ενίσχυση υπό την έννοια των άρθρων 107 [ΣΛΕΕ] και 108 ΣΛΕΕ— εγγυήσεως που παρασχέθηκε από δημόσια επιχείρηση, αποκλείεται οπωσδήποτε στην περίπτωση που η εγγύηση αυτή παρασχέθηκε, όπως στην προκειμένη περίπτωση, από τον (μοναδικό) διαχειριστή της δημόσιας επιχείρησης, ο οποίος καίτοι νομιμοποιείται προς τούτο βάσει των διατάξεων του αστικού δικαίου, εντούτοις ενήργησε αυθαίρετως, απέκρυψε σκοπίμως την παροχή της εγγυήσεως και παρέβη το καταστατικό της δημοσίας επιχείρησης μη ζητώντας την έγκριση του εποπτικού συμβουλίου και όπου, επιπροσθέτως, αποδεικνύεται ότι ο επίμαχος δημόσιος φορέας (εν προκειμένω, ο Δήμος του Ρόντερνταμ) δεν επιθυμούσε τη χορήγηση της εγγυήσεως;
- 2) Εάν οι ανωτέρω περιστάσεις δεν αποκλείουν οπωσδήποτε τον καταλογισμό στις δημόσιες αρχές, στερούνται σημασίας για την απάντηση στο ερώτημα εάν η παροχή εγγυήσεως μπορεί να καταλογισθεί στις δημόσιες αρχές ή ο εθνικός δικαστής πρέπει να προβεί στη σχετική εκτίμηση υπό το πρίσμα των λοιπών ενδείξεων που συνηγορούν υπέρ ή κατά του καταλογισμού στις δημόσιες αρχές;»

Επί του αιτήματος επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας

- 23 Η προφορική διαδικασία περατώθηκε στις 8 Μαΐου 2014 με την ανάπτυξη των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα.
- 24 Με την από 5 Ιουλίου 2014 επιστολή, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο αυθημερόν, η Commerz Nederland ζήτησε από το Δικαστήριο να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.
- 25 Προς στήριξη του αιτήματος αυτού, η Commerz Nederland υποστήριξε ότι στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα, πρώτον, εκτέθηκαν κατά τρόπο ελλιπή τα πραγματικά περιστατικά, δεύτερον, δεν διασαφηνίστηκαν επαρκώς οι συνέπειες της μίας εκ των διαζευκτικών ερμηνειών που προτάθηκαν από το αιτούν δικαστήριο και, τέλος, ότι αυτές βασίζονται σε νομικούς συλλογισμούς επί των οποίων οι διάδικοι δεν μπόρεσαν να ανταλλάξουν επαρκώς απόψεις.
- 26 Συναφώς, επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο μπορεί ανά πάσα στιγμή, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 83 του Κανονισμού του Διαδικασίας, ιδίως αν εκτιμά ότι δεν έχει διαφωτιστεί επαρκώς ή ακόμη σε περίπτωση που είναι κρίσιμο για την επίλυση της διαφοράς επιχείρημα επί του οποίου δεν έχει διεξαχθεί συζήτηση μεταξύ των διαδίκων ή των ενδιαφερομένων κατά την έννοια του άρθρου 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (απόφαση Ηνωμένο Βασίλειο κατά Συμβουλίου, C-431/11, EU:C:2013:589, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 27 Εν προκειμένω, το Δικαστήριο, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, εκτιμά ότι διαθέτει όλα τα αναγκαία στοιχεία για να δώσει απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα και ότι τα στοιχεία αυτά αποτέλεσαν αντικείμενο της διεξαχθείσας ενώπιόν του κατ' αντιμωλίαν συζητήσεως.
- 28 Ως εκ τούτου, το αίτημα της Commerz Nederland περί επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας πρέπει να απορριφθεί.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 29 Με τα ερωτήματά του, τα οποία δέον είναι να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί, εάν το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι, προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα εάν οι εγγυήσεις που παρασχέθηκαν από δημόσια επιχείρηση μπορούν ή όχι να καταλογισθούν στη δημόσια αρχή που την ελέγχει, είναι κρίσιμες οι περιστάσεις κατά τις οποίες, αφενός, ο μοναδικός διαχειριστής της ως άνω επιχειρήσεως ο οποίος παρέσχε τις εγγυήσεις ενήργησε καταχρηστικώς, απέκρυψε σκοπίμως την παροχή τους και παρέβη το καταστατικό της επιχειρήσεως και, αφετέρου, η δημόσια αρχή θα αντιτίθετο στην παροχή των εγγυήσεων, εάν είχε ενημερωθεί σχετικώς. Επιπροσθέτως, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί εάν οι περιστάσεις αυτές μπορούν να αποκλείσουν, σε περίπτωση όμοια με αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, τέτοιου είδους καταλογισμό.
- 30 Προκαταρκτικώς, πρέπει να επισημανθεί ότι στην υπόθεση της κύριας δίκης, η παροχή των εγγυήσεων από τη Havenbedrijf Rotterdam προς κάλυψη των πιστώσεων που χορηγήθηκαν στην RDM Vehicles, στην RDM Finance I και στην RDM Finance II, συνεπάγεται σαφώς τη δέσμευση κρατικών πόρων, υπό την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, καθόσον οι εγγυήσεις αυτές συνεπάγονται οικονομικό κίνδυνο αρκούντως προσδιορισμένο δυνάμενο να έχει ως συνέπεια επιβαρύνσεις για τη Havenbedrijf Rotterdam και η εν λόγω επιχείρηση ανήκε εξ ολοκλήρου, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης, στον Δήμο του Ρότερνταμ.
- 31 Όσον αφορά τον καταλογισμό της παροχής εγγυήσεων στο Δημόσιο, υπό την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, υπενθυμίζεται ότι αυτός δεν μπορεί να συναχθεί εκ μόνου του γεγονότος ότι οι εγγυήσεις παρασχέθηκαν από δημόσια επιχείρηση ελεγχόμενη από το Δημόσιο. Συγκεκριμένα, ακόμη και αν το Δημόσιο είναι σε θέση να ελέγχει μια δημόσια επιχείρηση και να ασκεί αποφασιστική επιρροή επί των πράξεών της, η πραγματική άσκηση τέτοιου ελέγχου δεν τεκμαίρεται αυτόματα σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Πρέπει, επίσης, να εξετάζεται κατά πόσον οι δημόσιες αρχές ενεπλάκησαν καθ' οποιονδήποτε τρόπο στη λήψη των μέτρων αυτών (βλ. κατ' αυτή την έννοια απόφαση Γαλλία κατά Επιτροπής, EU:C:2002:294, σκέψεις 50 έως 52).
- 32 Συναφώς, δεν χρειάζεται να αποδεικνύεται, κατόπιν ειδικής έρευνας, ότι οι δημόσιες αρχές παρότρυναν συγκεκριμένα την οικεία δημόσια επιχείρηση να λάβει τα επίμαχα μέτρα ενισχύσεων. Συγκεκριμένα, η δυνατότητα καταλογισμού στο Δημόσιο μέτρου ενισχύσεως που έχει ληφθεί από δημόσια επιχείρηση μπορεί να συναχθεί από ένα σύνολο στοιχείων που προκύπτουν από τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως και από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η λήψη του μέτρου (απόφαση Γαλλία κατά Επιτροπής, EU:C:2002:294, σκέψεις 53 και 55).
- 33 Ειδικότερα, είναι κρίσιμο κάθε στοιχείο από το οποίο συνάγεται, στην εκάστοτε συγκεκριμένη υπόθεση, ότι έχουν εμπλακεί ή ότι είναι απίθανο να μην έχουν εμπλακεί οι δημόσιες αρχές στη λήψη ορισμένου μέτρου, λαμβανομένων υπόψη της εκτάσεως του μέτρου, του περιεχομένου του ή των συνθηκών που δημιουργεί (απόφαση Γαλλία κατά Επιτροπής, EU:C:2002:294, σκέψεις 56 και 57).
- 34 Υπό το πρίσμα της νομολογίας αυτής, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να εξακριβώσει εάν, στην προκειμένη περίπτωση, ο καταλογισμός στο Δημόσιο των εγγυήσεων που παρασχέθηκαν από τη Havenbedrijf Rotterdam μπορεί να συναχθεί από το σύνολο των στοιχείων που προκύπτουν από τις περιστάσεις της υποθέσεως της κύριας δίκης και από το πλαίσιο μέσα στο οποίο έλαβαν χώρα. Προς τον σκοπό αυτόν, πρέπει να κριθεί εάν τα στοιχεία αυτά καθιστούν δυνατόν να αποδειχθεί ότι, στην προκειμένη περίπτωση, έχουν εμπλακεί ή ότι είναι απίθανο να μην έχουν εμπλακεί οι δημόσιες αρχές στην παροχή των εγγυήσεων αυτών.
- 35 Συναφώς, όπως μεταξύ άλλων υποστήριξαν η Havenbedrijf Rotterdam και η Επιτροπή και όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 78 και 79 των προτάσεών του, η ύπαρξη, στην προκειμένη περίπτωση, οργανικού δεσμού μεταξύ της Havenbedrijf Rotterdam και του Δήμου του

Ρότερνταμ, όπως αυτός περιγράφηκε στη σκέψη 15 της παρούσας αποφάσεως, φαίνεται να αποδεικνύει, καταρχήν, ότι έχουν εμπλακεί ή ότι είναι απίθανο να μην έχουν εμπλακεί οι δημόσιες αρχές στην παροχή των εγγυήσεων αυτών.

- 36 Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι ο μοναδικός διαχειριστής της δημοσίας επιχειρήσεως ενήργησε καταχρηστικώς κρίνεται ότι δεν μπορεί, καθεαυτό, να αποκλείσει τέτοιου είδους εμπλοκή. Συγκεκριμένα, όπως επισήμανε και το ίδιο το αιτούν δικαστήριο καθώς και ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 90 και 91 των προτάσεων του, η αποτελεσματικότητα των κανόνων στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων θα αποδυναμωνόταν σημαντικά εάν η εφαρμογή τους μπορούσε να αποκλειστεί εκ μόνου του γεγονότος ότι ο διαχειριστής δημοσίας επιχειρήσεως παρέβη το καταστατικό της.
- 37 Ωστόσο, στην προκειμένη περίπτωση, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ο μοναδικός διαχειριστής της Havenbedrijf Rotterdam όχι μόνον ενήργησε καταχρηστικώς και παρέβη το καταστατικό της επιχειρήσεως αυτής, αλλά επίσης απέκρυψε σκοπίμως την παροχή των επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης εγγυήσεων, ιδίως λόγω του ότι δύναται να συναχθεί ότι η οικεία δημόσια αρχή, ήτοι ο Δήμος του Ρότερνταμ, θα αντιτίθετο στην παροχή τους εάν είχε ενημερωθεί σχετικώς. Κατά το αιτούν δικαστήριο, τα στοιχεία αυτά φαίνεται να αποδεικνύουν ότι οι επίμαχες εγγυήσεις παρασχέθηκαν χωρίς εμπλοκή του Δήμου του Ρότερνταμ.
- 38 Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να εκτιμήσει εάν τα ως άνω στοιχεία είναι, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων, ικανά να αποδείξουν ή να αποκλείσουν την εμπλοκή του Δήμου του Ρότερνταμ στην παροχή των εγγυήσεων αυτών.
- 39 Βάσει των προηγούμενων σκέψεων, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι, προκειμένου να κριθεί εάν εγγυήσεις οι οποίες παρασχέθηκαν από δημόσια επιχείρηση μπορούν ή όχι να καταλογιστούν στη δημόσια αρχή που την ελέγχει, είναι κρίσιμες, από κοινού με το σύνολο των στοιχείων που απορρέουν από τις περιστάσεις της υποθέσεως της κύριας δίκης και του πλαισίου εντός του οποίου αυτές έλαβαν χώρα, οι περιστάσεις κατά τις οποίες, αφενός, ο μοναδικός διαχειριστής της ως άνω επιχειρήσεως ο οποίος παρέσχε τις εγγυήσεις ενήργησε καταχρηστικώς, απέκρυψε σκοπίμως την παροχή τους και παρέβη το καταστατικό της επιχειρήσεως και, αφετέρου, η αρχή αυτή θα αντιτίθετο στην παροχή των εν λόγω εγγυήσεων, εάν είχε ενημερωθεί σχετικώς. Οι περιστάσεις αυτές δεν είναι εντούτοις, αφεαυτών, ικανές να αποκλείσουν, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, τέτοιου είδους καταλογισμό.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 40 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι, προκειμένου να κριθεί εάν εγγυήσεις οι οποίες παρασχέθηκαν από δημόσια επιχείρηση μπορούν ή όχι να καταλογιστούν στη δημόσια αρχή που την ελέγχει, είναι κρίσιμες, από κοινού με το σύνολο των στοιχείων που απορρέουν από τις περιστάσεις της υποθέσεως της κύριας δίκης και του πλαισίου εντός του οποίου αυτές έλαβαν χώρα, οι περιστάσεις κατά τις οποίες, αφενός, ο μοναδικός διαχειριστής της ως άνω επιχειρήσεως ο οποίος παρέσχε τις εγγυήσεις ενήργησε καταχρηστικώς, απέκρυψε σκοπίμως την παροχή τους και παρέβη το καταστατικό της επιχειρήσεως και, αφετέρου, η αρχή αυτή θα

αντιτίθετο στην παροχή των εν λόγω εγγυήσεων, εάν είχε ενημερωθεί σχετικά. Οι περιστάσεις αυτές δεν είναι εντούτοις, αφεαυτών, ικανές να αποκλείσουν, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, τέτοιου είδους καταλογισμό.

(υπογραφές)